



## Fossil åkermark i Hackvads-Bo 1:14

Fastigheten Hackvads-Bo 1:14, Lekebergs kommun,  
Hackvads socken, Närke

Johnny Rönngren







ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2015:31  
ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

# Fossil åkermark i Hackvads-Bo 1:14

Fastigheten Hackvads-Bo 1:14, Lekebergs kommun,  
Hackvads socken, Närke

Johnny Rönngren

Lst dnr 431-2630-2015

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB  
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro  
Telefon 019-609 04 10

[www.arkeologgruppen.se](http://www.arkeologgruppen.se)  
[arkeologgruppen@arkeologgruppen.se](mailto:arkeologgruppen@arkeologgruppen.se)

© 2015 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2015:31

Författare Johnny Rönngren

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Oregistrerat odlingsröse i Hackvads-Bo.  
Foto från öster av Nina Balknäs.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371\_150001

# Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning .....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat .....	9
Tolkning .....	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	14
Referenser .....	15
Administrativa uppgifter .....	16
Bilagor.....	17
Bilaga 1. Schakttabell	
Bilaga 2. Anläggningstabell	

Fossil åkermark i Hackvads-Bo 1:14



Figur 1. Karta över trakten kring Hackvads-Bo med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.



## Sammanfattning

I samband med avstyckning inom en fastighet inför nybyggnation, fick Arkeologgruppen i Örebro AB i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Utredningsytan inom fastigheten Hackvads-Bo 1:14 var 11 000 kvadratmeter stor. I nära anslutning till den berörda fastigheten fanns fornlämningarna Hackvad 21:1-4 vilka utgjordes av en gravhög, fossil åker samt stensträngar. Inalles grävdes 498 kvadratmeter. Två odlingsrösen påträffades vilka kunde kopplas till fornlämningen Hackvad 21:2. En stenmur från 1930-talet påträffades som bedömdes vara en övrig kulturhistorisk lämning.

Utredningsgrävningen resulterade i anläggningar i form av diken, odlingslager och dräneringsbrunnar vilka kan härröras till odlingsverksamhet under sent 1800-tal, tidigt 1900-tal på platsen.

## Inledning

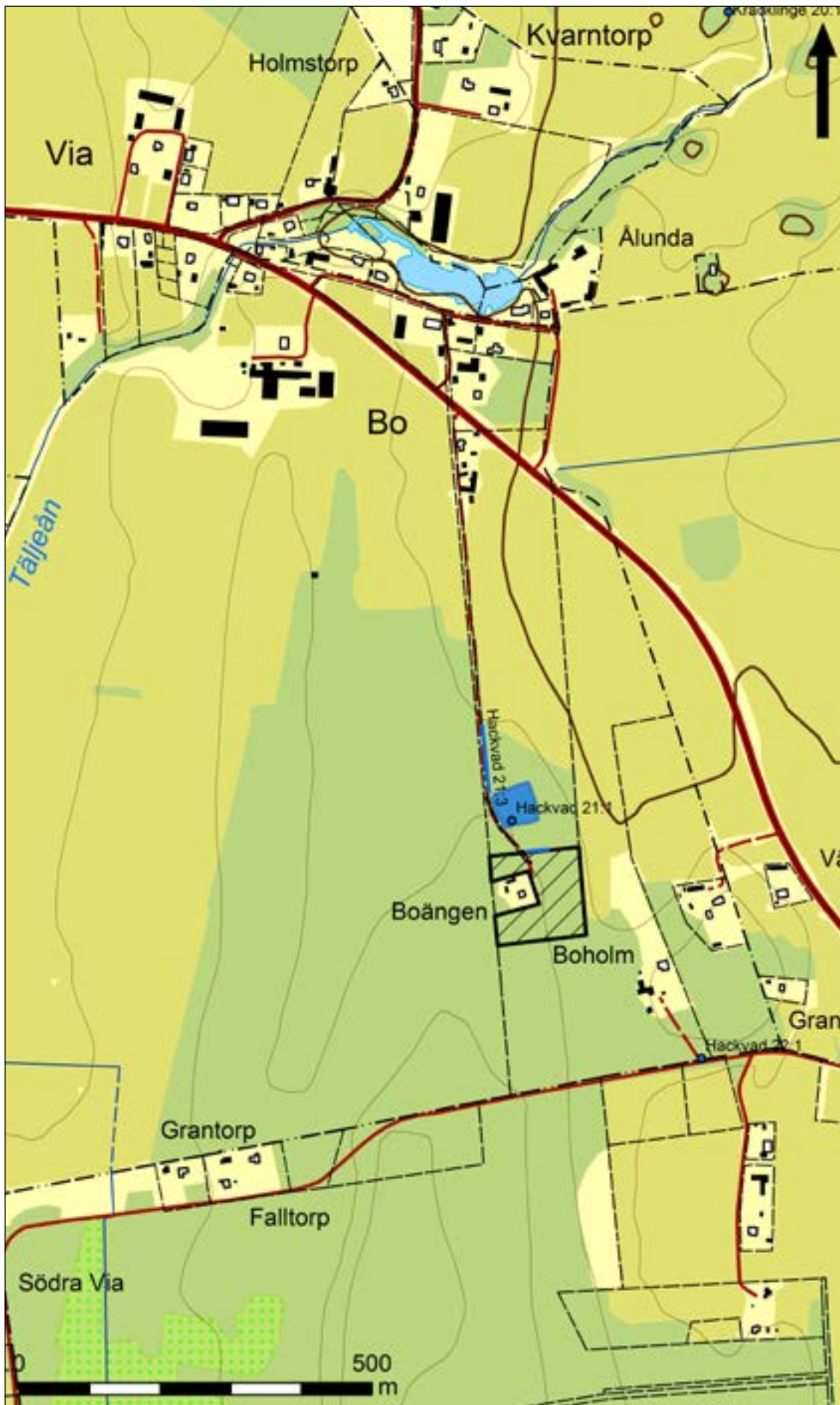
Ägaren till fastigheten Hackvads-Bo 1:14 avser att stycka av den aktuella fastigheten i syfte att möjliggöra byggnation. Utredningsområdet var 11 000 kvadratmeter stort och utgjordes av tätbevuxen slyskog i en svag västsluttning. Arkeologgruppen i Örebro AB fick i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 och 2, då fastighetens närhet till intilliggande fornlämningar indikerade att tidigare okända fornlämningar kunde återfinnas inom utredningsområdet. Lämningarna intill fastigheten utgörs av fossil åkermark (Hackvad 21:2), gravhög (Hackvad 21:1) samt stensträngar (Hackvad 21:3-4). Vidare är utredningsområdet beläget i ett drumlinområde där den aktuella platsen återfinns på en sydvästsluttning, vilket ofta utgjort attraktiva boplatslägen sedan förhistorisk tid.

Arbetet utfördes av Nina Balknäs, Ebba Knabe och Johnny Rönngren mellan 28 och 29 maj 2015. Beslut i ärendet fattades den 18 maj 2015 av Länsstyrelsen i Örebro län (Dnr: 431-2630-2015).

## Bakgrund och kulturmiljö

Utredningsområdet var 11 000 kvadratmeter stort och beläget cirka 700 meter söder om gården Bo. Platsen utgörs av en skogsklädd höjdsträckning med odlingsmark längs höjdsträckningens västra sida. Utredningsområdet är lokaliserat i dess nordvästra del. Få lämningar finns registrerade i närområdet. Hackvad 21:1-4 som ligger norr om utredningsområdet, består av en gravhög, fossil åkermark samt två stensträngar. Omkring 240 meter sydöst om utredningsområdet finns Hackvad 22:1, en rund stensättning.

Enligt historisk kartmaterial har ingen bebyggelse funnits i direkt anslutning till utredningsområdet så långt kartorna sträcker sig (år 1825 se LMS akt 18-hac-35). Platsen blir bebodd först under 1930-talet då ett bostadshus blir uppfört. Dessförinnan var platsen utmark belägen på den södra delen av gården Bos ägor. År 1825 ingår



Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan som visar utredningsområdets läge (svart ram). Norr om utredningsområdet finns Häckvad 21:1-4, en hög, fossil åker samt två stensträngar. Skala 1:5 000.



utredningsområdet i vad som kallades för "Stora ängen". Området beskrevs ge klen avkastning och varandes bevuxen med mossa och svag gräsväxtlighet. I kartan över laga skifte år 1851 nyttjas marken fortfarande som äng (se LMS akt: 18-hac-37).

Emellertid är platsen omdöpt till "Lövängen". Namnet lövängen antyder att man övergivit gräsängen till förmån till lövträd, vilka sedan hamlats för föda åt kreaturen.

Vid tillfället för den ekonomiska kartan år 1955 är hela utredningsområdet förutom det nordvästra hörnet åkermark (RAK: J133-10f1a57).

## Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra i vilken utsträckning som det förekom fornlämning inom utredningsområdet. Den arkeologiska utredningen skall kunna ingå i ett planeringsunderlag för Länsstyrelsen och fastighetsägaren inför den fortsatta planeringen av byggnation inom området.

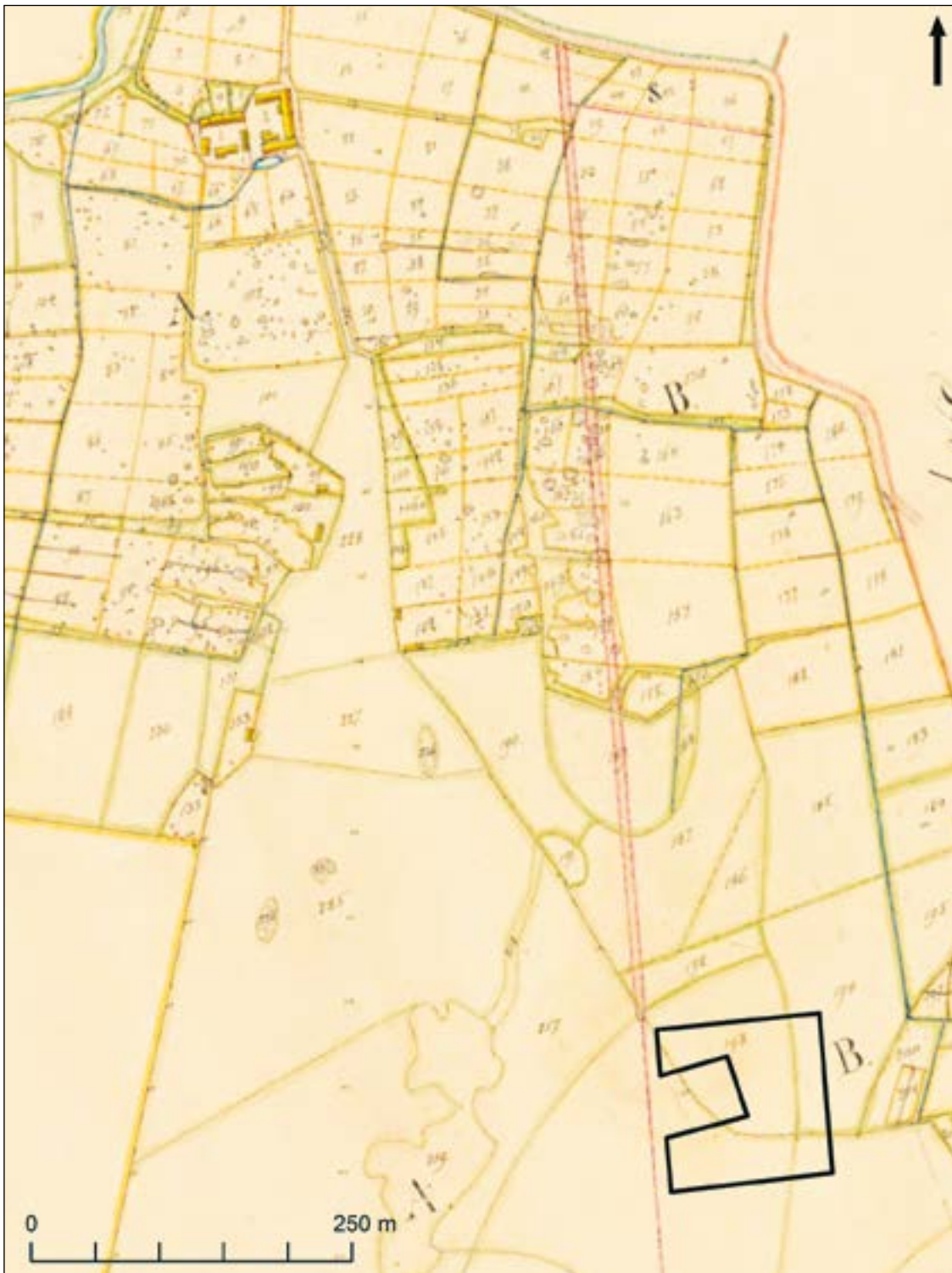
## Metod och genomförande

Den arkeologiska utredningen omfattades av arkiv- och litteraturstudier, kartanalyser, fältinventering och utredningsgrävning.

Etapp 1 utgjordes av arkiv- och litteraturstudier samt kartanalyser. Kart- och arkivstudierna genomfördes i de digitala arkiven. De omfattade en genomgång av Fornsök samt en kontroll av eventuella tidigare utredningar eller undersökningar i området. Det historiska kartmaterialet i Lantmäteriets historiska kartarkiv, som finns tillgängligt på nätet, analyserades. Detta innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens kartarkiv samt Lantmäterimyndighetens kartarkiv. En sökning i Svenskt Diplomatarium på Riksarkivet och SOFI genomfördes i syfte att spåra eventuella medeltida namnkopplingar. Statens Historiska Museums fynddatabas användes i syfte att spåra eventuella arkeologiska lösfynd i området.

Etapp 1 innefattade även en fältinventering vilket innebar att en okulär besiktning av utredningsplatsen utfördes för att bedöma lämpliga lägen för utredningsgrävning.

Vid utredningens etapp 2 genomfördes utredningsgrävning med grävmaskin. En grävmaskin grävde skiktvis ned till anläggnings- och konstruktionsnivå eller ned till steril nivå. Påträffade lämningar framrensades, dokumenterades skriftligt, mättes in digitalt samt fotograferades. Även schakten dokumenterades och mättes in.



Figur 3. Utredningsområdets läge i förhållande till laga skiftes-kartan över gården Bo år 1851. Utredningsområdet befinner sig till större delen inom en yta som kallas "lövängen". I söder tar skogsmark vid. Skala 1:2 500.



Figur 4. Ur ekonomkartan över Boängen år 1955. Större delen av utredningsområdet utgörs av åkermark förutom den nordvästra delen.

## Resultat

Vid den arkeologiska utredningen påträffades vid inventeringen två fossila odlingsrösen i utredningsområdets nordvästra del, samt en stenmur som uppfördes under 1930-talet.

Anr	Typ	Storlek i meter	Höjd i meter	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
346	Odlingsröse	5,2	0,5	Övermossad, bevuxen med blåbärsris. Stenarna 0,3-0,5 meter i storlek.	Fornlämning. Skall föras till Hackvad 21:2.
360	Odlingsröse	4,1	0,4	Övertorvad och bevuxen med sly och gräs. Stenarna är 0,2-0,5 meter i storlek.	Fornlämning. Skall föras till Hackvad 21:2.
330	Stenmur	95x2	1	Muren är enligt de boende uppförd under 1930-talet i samband med att byggnaden uppfördes. Skalmurskonstruktion.	Övrig kulturhistorisk lämning.

Objekttabell över inventeringsresultaten med objektens antikvariska bedömning.

Vid utredningsgrävningen grävdes 22 schakt om inalles 332 löp-meter, vilket innebär att 498 kvadratmeter av ytan undersöktes. Anläggningarna som framkom vid utredningsgrävningen utgjordes av anläggningar som främst kan kopplas till odlingsverksamhet.

I schakt 200, 212 och 224 påträffades grävda diken (A204, A220 och 228). Dike A204 låg i nord-sydlig riktning och hade en rak nedgrävningskant med spetsig bottenform. I botten av diket som var 0,3 meter djupt påträffades tegelfragment. Diket är troligen maskingrävt. Även de två andra dikena (A220 och A228) var grävda i nord-sydlig riktning. De innehöll sten och morängrus som var uppblandat med matjord. I schakt 212 fanns vid 0,3–0,4 meters djup ett odlingslager med humös mylla. Lagret var 4,8x1,3 meter inom schaktet och lagret var djupast i den östra delen.

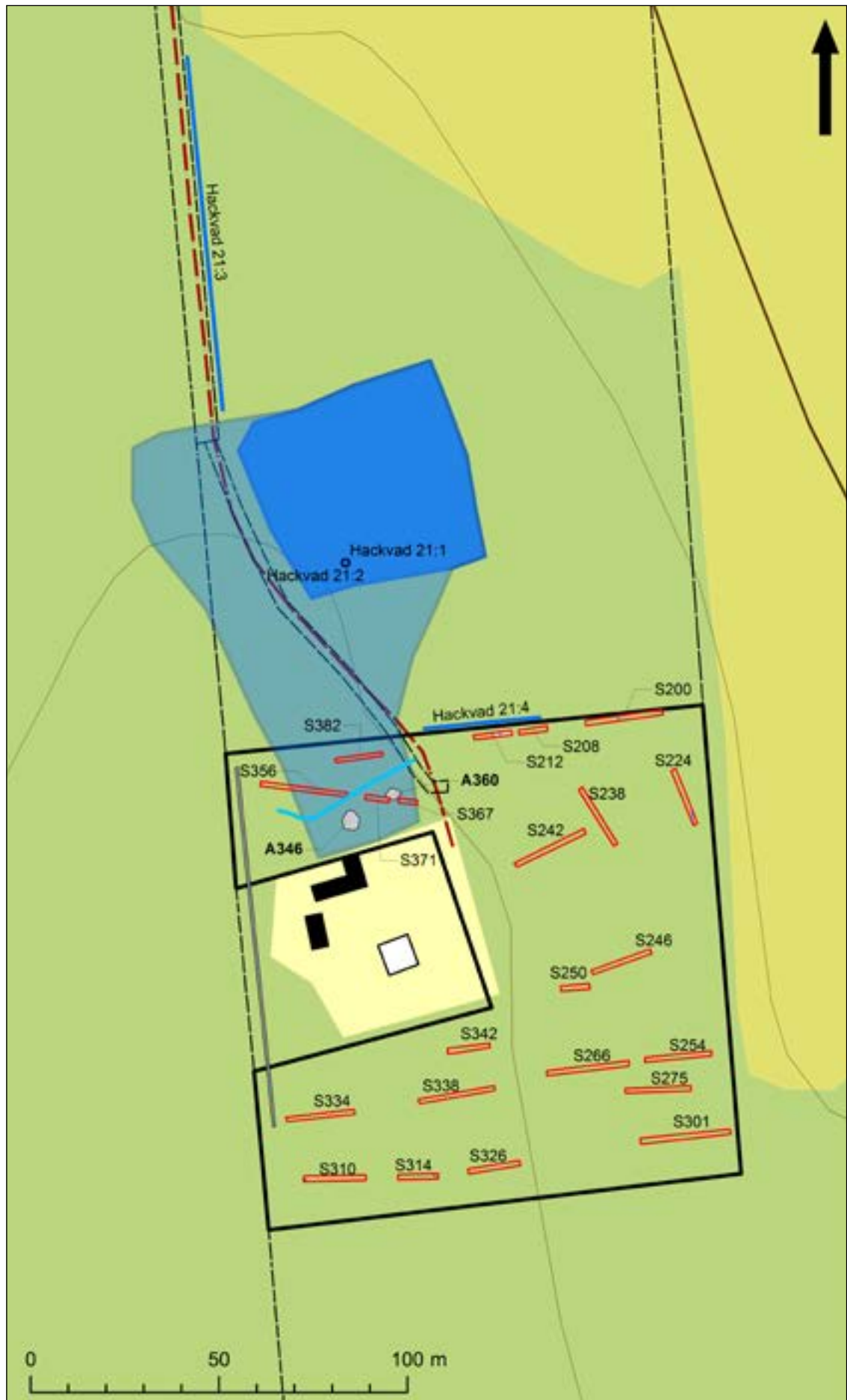
I schakt 238 syntes vid 0,25 meters djup, mot den sterila moränen, spår efter plogspår som löpte i nord-sydlig riktning. I schakt 242 syntes spår efter bruk med årder där den västra halvan av schaktet uppvisade kryssgående årderspår. Även i schakt 250 kunde årderspår observeras mot moränsanden.

I områdets sydvästra del påträffades en grävd grop i schakt 310 som tolkades vara ett vattenhål (A305), troligen för djur. Anläggningen var 1,4x0,9 meter stor och 1,2 meter djup. I schakt 314 fanns en stenfylld grop (A319) med en fyllning med svartbrun sand från matjorden. Stenarna var 0,05–0,2 meter stora och utgjordes av rund natursten. Anläggningen innehöll inget kol eller skörbränd sten. Att den innehåller samma fyllning som matjorden talar för att anläggningen är sentida.

## Tolkning

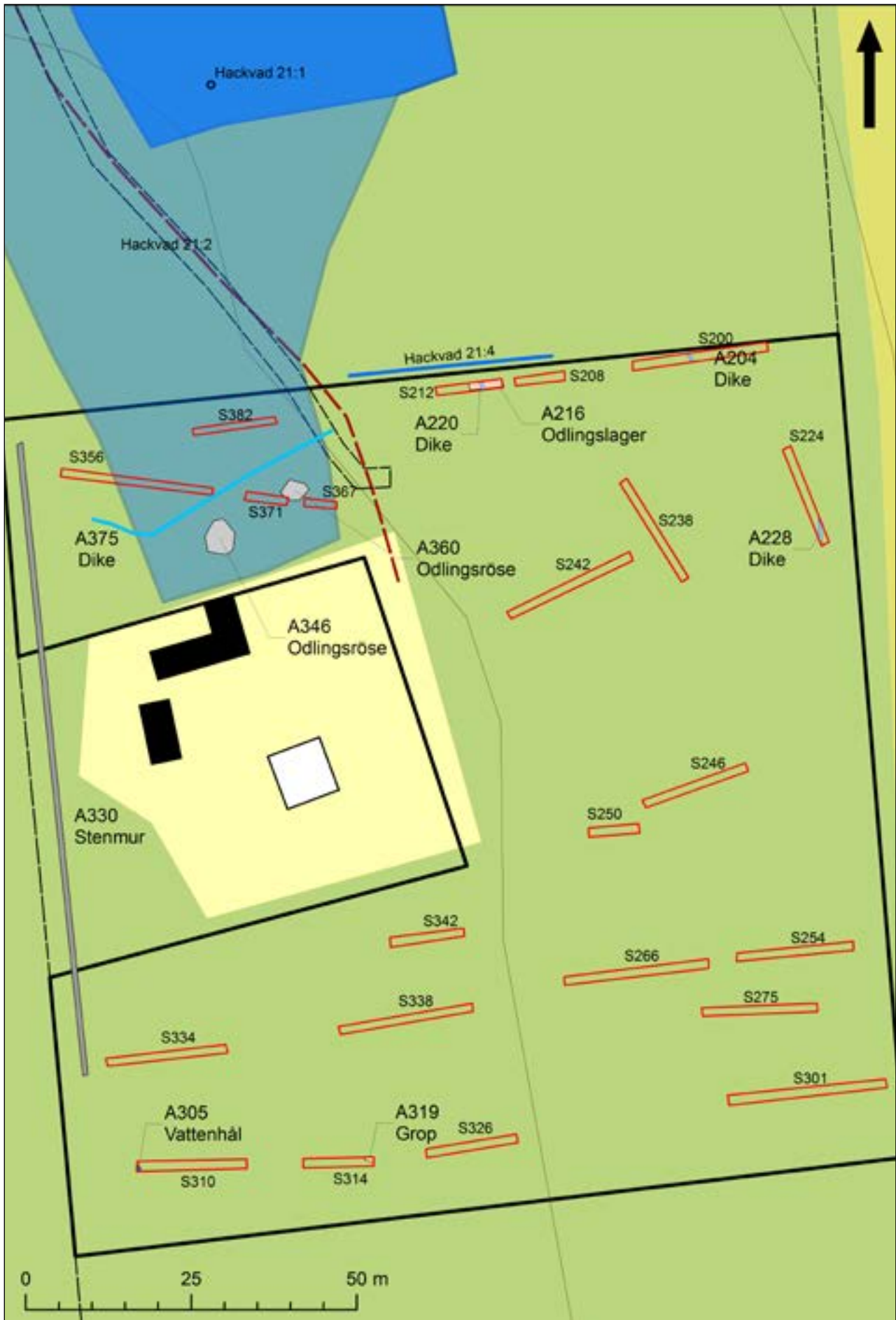
Utredningsgrävningen resulterade i diken, vattenhål och enstaka gropar som kan kopplas till odlingsverksamhet från historisk tid. Troligen har dikena tillkommit under tidigt 1900-tal då större delen av ytan odlades upp. Vattenhålet och den stenfyllda gropen kan även de kopplas till senare tiders bruk. Inga anläggningar påträffades som kan härröra från en förhistorisk boplats eller dylikt. Årderspår som kunde observeras i schakt 242 och 250 pekar dock på en äldre förekommande odlingsfas som troligen hör samman med tiden för odlingsrösenas tillkomst.

Odlingsrösen som påträffades vid inventeringen kan kopplas till den befintliga fornlämningen Hackvad 21:2 och ingår således i en fornlämning som därmed förekommer inom utredningsområdet. Vid en hastig inventering av området mellan det aktuella utredningsområdet och Hackvad 21:2 kunde flera utspridda odlingsrösen observeras vilket antyder att fornlämningen omfattar en större yta än den gör i dagsläget. Ett ändringsförslag skickas till FMIS med en ny utbredning för Hackvad 21:2. Ändringen av ytan för Hackvad 21:2 får fortfarande anses vara oklar gällande dess utbredning då endast en



Figur 5. Schaktplan samt en översikt över de objekt som påträffades vid inventering av området. I planen syns ett nytt förslag för avgränsningen (blå transparent) för Hackvad 21:2. Skala 1:1 500.





Figur 6. Detaljplan över resultaten efter utredningsgrävningen i Hackvads-Bo 1:14. Skala 1:800.

hastig besiktning av närområdet gjordes. Att inga fler odlingsrösen påträffades inom utredningsområdet beror sannolikt på att dessa försvunnit i och med att stora delar av utredningsområdet odlades upp under 1900-talet.

Stenmuren bedöms vara en övrig kulturhistorisk lämning som tillkommit sent i historisk tid under 1930-talet. Muren byggdes i samband med att ett hus uppfördes på platsen, möjligen av stenar från odlingsrösen som tagits bort.



*Figur 7. Schakt 228. Vegetationsskiktet och matjorden var tunt. Sandig morän påträffades vid 0,15–0,25 meters djup. Området var bevuxet med tät slyskog som först fick röjas bort av grävmaskinen. Foto från söder av Johnny Rönngren.*

## Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Undersökningen följde den upprättade undersökningsplanen. Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra i vilken utsträckning som det förekom fornlämning inom utredningsområdet. Den arkeologiska utredningen skulle bidra till ett planeringsunderlag för Länsstyrelsen och fastighetsägaren inför den fortsatta planeringen av byggnation inom området. Arkeologgruppen i Örebro AB anser att syftet är uppnått och att rapporten utgör ett fullgott underlag för en fortsatt planering av området.

## Referenser

### Otryckta källor

#### *Kartarkiv*

Ekonomiska kartan, 1955. Via J133-10f1a57. Rikets allmänna kartverk, 1955.

Storskifte skifte, 1825. Hackvads socken, 18-hac-35. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Laga skifte, 1851. Hackvads socken, 18-hac-37. Lantmäteristyrelsens arkiv.

## Administrativa uppgifter

**Landskap:** Närke  
**Län:** Örebro län  
**Kommun:** Lekebergs kommun  
**Socken:** Hackvads socken  
**Fastighet:** Hackvads-Bo 1:14

**Arkeologgruppens diarienummer:** Ag 2015\_29  
**Länsstyrelsens diarienummer:** 431-2630-2015  
**Projektnr:** 2015\_29  
**Fornlämningsnr:** —

**Projektledning:**  
Johnny Rönngren

**Personal:**  
Nina Balknäs, Ebba Knabe, Johnny Rönngren

**Undersökningstid:** 2015-05-28 till 2015-05-29

**Exploateringsyta:** 11 000 m<sup>2</sup>  
**Undersökt yta:** 498 m<sup>2</sup>, 332 löpmeter  
**Läge:** X – 498473  
Y – 6554613  
**Koordinatsystem:** SWEREF 99 TM

**Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:**  
—

**Digitalt arkiv:**  
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

**Fynd:**  
Inga fynd omhändertogs.



## Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Storlek i meter	Djup i meter	Beskrivning
200	21x1,5	0,35	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2 Mjåla - 0,1
208	8x1,5	0,4	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2 Morån - 0,15
212	10x1,5	0,6	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,15-0,2 Odlingslager - 0,1-0,25 Morån - 0,1 Odlingslager (A216) var djupast i den östra delen av schaktet.
224	15x1,5	0,35	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2 Morån - 0,1
238	17x1,5	0,25	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,15 Morån - 0,1 Plogspår i N-S riktning.
242	20x1,5	0,25	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,1 Morån - 0,1 Årderspår påträffades i schaktets västra halva.
246	16x1,5	0,2	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,1 Morån - 0,05
250	8x1,5	0,25	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,1 Morån - 0,1 Årderspår påträffades inom schaktet.

Schaktnr	Storlek i meter	Djup i meter	Beskrivning
254	18x1,5	0,4	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2 Morän - 0,2
266	21x1,5	0,3	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,15 Morän - 0,1
275	17x1,5	0,25	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2 Mjåla - 0,1
301	24x1,5	0,3-0,7	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2-0,3 Mjåla - 0,2-0,3
310	16x1,5	0,4	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,2 Mjåla - 0,15 Schaktet gråvt i sank mark.
314	10x1,5	0,35	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,15 Morän - 0,15
326	14x1,5	0,35	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,1 Morän - 0,2
334	18x1,5	0,25	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,1 Morän - 0,1
338	20x1,5	0,4	Vegetationsskikt - 0,1 Matjord - 0,2 Morän - 0,1
342	11x1,5	0,3	Vegetationsskikt - 0,05 Matjord - 0,15 Morän - 0,1

<b>Schaktnr</b>	<b>Storlek i meter</b>	<b>Djup i meter</b>	<b>Beskrivning</b>
356	23x1,5	0,3	Torv - 0,1 Morän - 0,2 Sank mark.
367	5x1,5	0,4	Torv - 0,2 Morän - 0,2
371	7x1,5	0,35	Torv - 0,15 Morän - 0,2
381	13x1,5	0,4	Torv - 0,2 Morän - 0,2

## Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek i meter	Djup i meter	Beskrivning
204	Dike	1,5x0,7	0,3	Raka nedgrävningskanter, spetsig bottenform, tegel påträffad i botten. Modernt dräneringsdike.
216	Odlingslager	5x1,5	0,1-0,25	Fet humös jord. Lagret djupast i schaktets östra del.
220	Dike	1,5x0,5	-	Modernt dräneringsdike, grävd genom odlingslagret. Innehåller matjord och sten i fyllningen.
228	Dike	1,5x0,5	1	Modernt dräneringsdike. Matjord och småsten i fyllning.
305	Vattenhål	1x0,7	1,2	Fyllning av humös mörkbrun silt med rundad sten.
319	Dräneringsbrunn	1,4x0,6	0,45	Stenfylld nedgrävning. Fyllning av matjord i nedgrävning. Modern dräneringsbrunn för den sankta marken i området.
330	Stenmur	95x2	1 meter hög	Skalmur, större sten ytterst. Uppförd under 1930-talet i samband med att det intilliggande huset byggdes.
346	Odlingsröse	5,2	0,5 meter hög	Övermossad, bevuxen med blåbärsris. Stenarna 0,3-0,5 meter i storlek.
360	Odlingsröse	4,1	0,4	Övertorvad och bevuxen med sly och gräs. Stenarna är 0,2-0,5 meter i storlek.
375	Dike	40x0,5	0,2	Modernt dike för dränering av vatten i den sankta marken.





